

Opetuksen juoni ja sen rakentuminen

Opettajan toiminta luennoilla, harjoituksissa ja ohjaustilanteissa muodostaa juonen. Tilanteilla on alku, keskikohta ja loppu. On kiinnostava pohtia, mitkä raamit määrittävät opettajan konkreettista opetustyötä ja kuinka tietoinen opettaja on omasta toiminnastaan ja sen sisäisestä ja mahdollisesti toistuvasta struktuurista.

Opettaessaan kurssia, opintojaksoa tai yksittäistä luentoa opettajan työtä raamittavat opetussuunnitelman lähtökohdat ja oppisisällöt. Oppilaitoksissa on lisäksi yhteisesti sovittuja opetusmetodeihin, -aikoihin ja -tiloihin liittyviä sopimuksia. Opiskelijoita myös aina ”opetetaan johonkin”. Voidaan opettaa selviytymään yksittäisistä työtehtävistä tai kouluttaa selvästi määriteltyyn ammattiin. Vaihtoehtona voi olla myös aikaansaada identiteetti, jonka turvin opiskelija voi ja hänelle on lupa liittyä ja samaistua laajempaan mahdollisesti hyvinkin valikoituun joukkoon. Voimme myös kouluttaa vaikuttajia alati muuttuvaan maailmaan ja vaihtuviin työtehtäviin.

Opetussuunnitelman ja yleisten tavoitteiden lisäksi opetuksen juoneen vaikuttavat opettajan omat valinnat sen suhteen, mikä seuraavista asioista on opettamisen suunnittelun lähtökohta:

Oppiaines ja sen logiikka, sisällöstä ohjautuva suunnittelu

- mitä tulee oppia ja missä järjestyksessä?

Opiskelijalähtöinen suunnittelu

- mitä opiskelija tietää tai osaa?
- miten opetus palvelee yksittäisiä opiskelijoita?
- opiskelijoiden vaihtelevat motiivit, tavoitteet ja odotukset
- onko kurssi opiskelijalle pakollinen vai vapaaehtoinen?
- opetuksen asettamat haasteet suhteessa opiskelijan tietoihin ja taitoihin

Opettajalähtöinen suunnittelu:

- mitä opettaja haluaa tehdä?
- mikä hänelle sopii juuri nyt?
- mikä hänelle itselleen on tärkeää opetettavassa aiheessa?
- opettajan taidenäkemykset ja ihmiskäsitykset

Puhuttaessa opetuksen juonesta tarinan metafora on käyttökelpoinen. Opettaja miettii enemmän tai vähemmän tietoisesti kurssin tai opetustilanteen aluksi seuraavia kysymyksiä:

- ketä opetus koskee ja minkälaisena ajanjaksona?
- missä opetus tapahtuu?
- mitä tehdään?
- kuka tekee ja kenen kanssa?
- mistä aloitetaan?
- mitä sitten tehdään?
- miten tilanne päättyy?
- mikä on tapahtuman/tilanteen/tarinan opetus?

Opetus suunnitellaan usein lopusta alkuun päin eli tavoitteesta (lopputilanteesta) käsin, mutta opetus toteutetaan kuitenkin alusta käsin ja loppua kohti. Lopulta päädytään useasti toiseen (yhtä arvokkaaseen ja tärkeään), kuin mitä suunniteltiin ja tavoiteltiin.

Opetustilanteen rakenteesta ja etenemisestä on esitetty useita esimerkkejä. Alla on kaksi rakennemallia:

Esimerkki 1.

- hahmottaminen (opettajajohtoisuus – johdattelu, näyttäminen, mielikuvat, metaforat
- tekeminen ja harjoittelu (opettajan vihjeet, ohjaus, kysymykset, korjaavat kommentit)
- tulkinta (oppilaan oma tekemisen pohdinta, itsearviointi, yhteinen reflektointi)

Esimerkki 2.

- virittäytyminen (siirtymä oppimistilanteeseen, missä ollaan ja kenen kanssa, mitä tehdään tänään)
- toiminta, tekeminen (harjoittelu, ryhmätyöskentely, luennointi)
- oppimistilanteeseen liittyvät kokemukset ja tunteet sekä niiden yhteinen käsittely
- kokemusten käsitteellistäminen tai metatarkastelu (mitä tänään käsiteltiin, mitä työstettiin ja mitä opittiin)

Harjoite

Tässä harjoitteessa on tavoitteena tehdä näkyväksi ja tuoda tietoisuuteen opettajan oma tapa jäsentää ja toteuttaa erilaiset opetustilanteet. Harjoitteessa ei etsitä hyviä ja huonoja tapoja, vaan kiinnostuksen kohteena oli paikallistaa mahdollinen opetuskerrasta toiseen toistuva rakenne tai juoni sekä ottaa se oman tarkastelun ja pohdinnan kohteeksi.

Yksilötyö:

- Palauta mieleesi erilaisia opetustilanteita kahden viikon ajalta.
- Listaa alle viiden opetustilanteen aihe sekä tietoja tilanteesta, esim. oliko kyseessä yksilöohjas, luento, ryhmä, harjoitus, mikä oli tilanteen kesto, opiskelijamäärä, fyysinen tila.

1.

2.

3.

4.

5.

- Pohdi näiden viiden opetustilanteen etenemistä. Kiinnitä huomiota tilanteen aloitukseen, työskentelyvaiheeseen ja lopetukseen. Havaitsetko opetustilanteiden etenemisessä samankaltaisuutta tai erilaisuutta?
- Voivatko opiskelijat ennakoida tilanteen etenemisen?
- Kirjaa havaintosi alle:

Parityö:

- Kertokaa havaintonne vierustoverillenne/kollegallenne